

OCENE

RECENSIONI

REVIEWS

Kaspar Von Greyerz: PASSAGEN UND STATIONEN: Lebensstufen Zwischen Mittelalter und Moderne, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, 303 str.

Glede na redkost recenzij tujih knjig je arbitrarnost omenjenega izvoda več kot naključna in povezana z zavedanjem, da so tovrstne recenzije v slovenski znanstveni javnosti preredke in prepuščene različnim nenačrtovanim impulzom. Takemu impulzu se je potrebno zahvaliti tudi, da je avtorica omenjenih vrstic naletela na omenjeni naslov. Kljub temu meni, da je knjiga dovolj inovativna, da njene odličnosti ni treba meriti v številu let in metrih pregledanega gradiva. Zagotovo knjiga Kasparja von Greyetza *Rituali in prehodi*, pospremljena s podnaslovom *Življenjska obdobja med srednjim vekom in moderno*, ne prinaša bistvenih novosti, saj so se z rituali, ki so povezani z življenjem posameznika, ukvarjali že številni avtorji, tematika pa je postala tudi del visokošolskih preglednih monografij. Pri tem naj omenimo zgolj delo E. Muirja, ki je bil za svojo študijo civilnih ritualov v Benetkah nagradjen s prestižnimi nagradami. Kljub temu je združevanje ritualov v življenjski cikel dobrodošla novost. Odlika študije, ki je namenjena tako znanstveni javnosti kot tistim, ki se prvič srečujejo s socialno in kulturno zgodovino življenjskih obdobij, je njena berljivost. Tako je zlasti primerna za rabo kot visokošolski učbenik. Usmerjanje študij v socialno in kulturno zgodovino, ki je popularno zlasti v angleškem govornem prostoru, je zanimivo iz več vidikov. Prvič, ker ne gre za klasično strukturno-demografsko študijo o življenjskih obdobjih, ki bi temeljila na analizi kvantitativnih podatkov, ampak gre za študijo, ki temelji na osebnih dokumentih, pri tem pa je v ospredju primerjava osebnih dokumentov pripadnikov različnih religijskih prepričanj in spolov, ki prihajajo iz različnih družbenih in poklicnih skupin. Vse skupaj avtor povezuje z izrednim poznavanjem problematike področja različnih obdobij v življenju posameznika in dokazuje pomembnost predstavitve življenja posameznika kot celote, ki se deli na dve med seboj primerljivi, a v marsičem različni življenji ženske ali moškega. Takih predstavitev pa je v svetovnem zgodovinsko relativno malo. Zlasti v primerjavi s poplavo

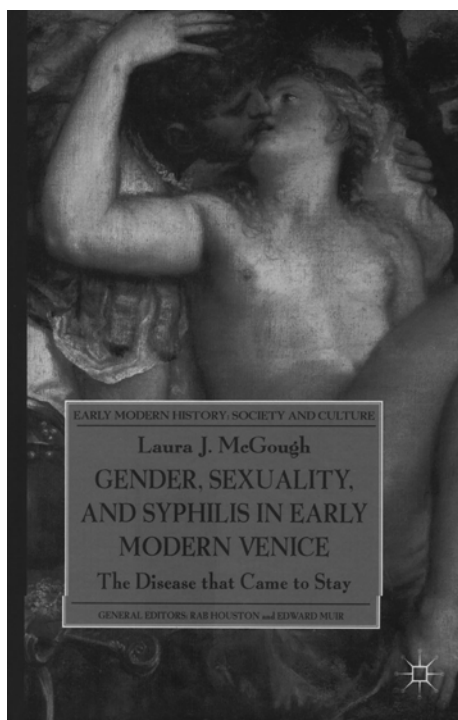
naslovov, povezanih z zgodovino otroštev, družinskih odnosov, ženskega dojemanja materinstva, ki jim v malo manj zavidljivem številu sledijo študije mladosti in zadnjih deset let tudi študije starosti. Študija se priporoča v branje tudi zato, ker gre za uveljavljenega in metodološko inovativnega avtorja, ki je prispeval kar nekaj metodoloških usmeritev pri preučevanju zgodnjenovoveških osebnih dokumentov. Drugič, ker opozarja na odmik od klasične strukturnozgodovinske usmeritve v preučevanje osebnih dokumentov, kjer je dovolj velik korpus dnevnikov, avtobiografij, hišnih in družinskih kronik zagotavljal neko določeno "splošnost" pridobljenih spoznanj. Uporaba osebnih dokumentov za dojetje posameznih življenjskih obdobj v preučevanju zgodnjega novega veka že nekaj desetletij sicer ni več inovativna ideja, saj je osebne dokumente uporabljala že v 80. letih Linda Pollock pri odklavljanju teze vplivnega in odmevnega P. Arièsa o nedojemanju otroštva pred 17. stoletjem. Avtor v osebnih dokumentih in upodobitvah išče dokaze o percepciji posameznih življenjskih obdobj in odkriva rituale, ki so spremljali prehode iz enega v drugo življenjsko obdobje. Uvede torej koncept, ki se razlikuje od klasičnih konceptov "navad", ki smo jih bolj navajeni iz slovenskih humanističnih krogov. Kot družbeno najpomembnejši ritual izpostavi poroko, četudi kot javne manifestacije velikega družbenega pomena ne smemo izpustiti niti krsta in pogreba. Pritrditi je potrebno tezi, da osebni dokumenti ponujajo vedno zelo dragocene in nepričakovane drobce iz zgodovine doživetij, saj so v svoji vsebini selektivni ter jezikovno in zlasti kulturno udomačeni. Ni vseeno, ali beremo tekst potujočega rokodelskega pomočnika, ki je zavil tudi na Kranjsko, ali pietistične žene dvornega svetovalca. In pritrditi moramo tudi dodatku, da bi bilo preveč enostransko, da bi se raziskovalec usmerjal samo na tako zvrst vira in mikrozgodovinsko analizo, ki bi prevladovala nad makrozgodovinskimi podatki. Njegovi podatki se gibljejo v okviru temeljnih konceptov zgodnjega novega veka: zakona, družine in hiše/gospodinjstva. Četudi so osebni dokumenti razpeti med zakonom kot javno institucijo v zgodnjem novem veku in moderno meščansko emocionalno družino, ki spada v sfero zasebnosti in intimne. Zakon seveda dobi ključni pomen z uzakonjanjem poroke kot edinega formalnopravnega načina skupnega življenja, družina pa se v 18. stoletju v merkantilistični misli dojema kot resurs naraščaja pravih meščanov-državljanov, pridnih plačnikov davkov in zvestih vojakov. Edino izjemo v tem družbenem modelu so predstavljale vdove, ki so lahko tudi zunaj družine igrale pomembno vlogo. Avtor se v svoji knjigi poigrava tudi z različnimi percepcijami življenjskih ciklov, zlasti njihove dolžine in utemeljenosti delitve na deset ali sedem let, ter se sprašuje o njihovi resnični vrednosti. Za razliko od modernega dojetja desetletnih prelomnic se v preučevanem času kot pomembna prelomnica pojavlja sedemletni cikel, zlasti začetek devetega ciklusa pri starosti 63 let, ki zaključuje posameznikovo življenje. V knjigi bo bralec našel odgovore tudi na vprašanja, zakaj je v "Moderni" smrt v alegorijah naslikana zlasti pri alegorijah starejšega prebivalstva, zakaj pa je na prehodu iz srednjega v zgodnji novi

vek dodana različnim starostnim skupinam in zakaj se tako pogosto pojavlja tudi simbol sreče in življenjskega kolesa. Ali pa kakšne tipizirane podobe so bile povezane s podobo stare ženske. Ravno slednja trditev bo zamajala marsikatero pri nas dostopno delo. Tako bo bralec pri dojetju rojstva kot posebnega življenjskega obdobja prebral tudi občutke ženske, ki je po mesecih družbene in družinske osame doječe matere izrazila svoj užitek ob vrnitvi k zakonskim dolžnostim. Pri predstavitvi dojetja posameznih obdobij avtor ne bo našel klasične predstavitve, saj gre vsaj pri rojstvu in otroštvu zlasti za dojetja tistih, ki so pri tem procesu sodelovali. Rojstvo je torej predstavljeno z vidika nosečnice in matere in ga vodi njen strah in veselje ter družbena osama, ki je sledila v času otročniške dobe. Hkrati pa je to temeljna tematika vseh modernih pregledov zgodovine otroštva. Zlasti je pri določanju mentalitetnih okvirjev opisovanja določenih doživljanj nujno, da avtor predstavi temeljne značilnosti vsakdanjega življenja, in to mu ob suverenem znanju tudi uspeva. Dobrodošla pa je tudi suverena, strnjena predstavitev osnovnih demografskih kontur, ki jo zmore samo zelo dober poznavalec omenjenega področja in je ključna zlasti za razumevanje pri bralcu, ki nima dobrega znanja o demografskih značilnostih. Prav zaradi te kvalitete je delo odličen vodnik po tematiki tudi za tiste, ki tega področja ne poznajo. Povezanost osebnih pričevanj z določenimi še nepoznanimi upodobitvami pa knjigo zaokroža v metodološko celoto, ki naj bo vodnik sodobnemu predavatelju in tisti prispevek, ki delo uvršča med temeljne preglede življenjskih obdobij v zgodnjem novem veku.

Dragica Čeč

Laura J. McGough: GENDER, SEXUALITY, AND SYPHILIS IN EARLY MODERN VENICE: The Disease that Came to Stay. Palgrave Macmillan, 216 str.

V zbirki na temo zgodnjenovoveške zgodovine (pod generalnim uredništvom R. Houstona in E. Muirja) objavljena študija Laure J. McGough, ameriške zgodovinarke, ki je doktorirala na chikaški Northwestern University, trenutno pa predava na univerzi v Gani, si pod obetujučim naslovom *Spol, seksualnost in sifilis v zgodnjenovoveških Benetkah* zadaja nekaj ključnih ciljev. Med njimi so opazovanje družbenih odgovorov na to bolezen, razmerje med boleznijo na eni ter kulturo, družbo in seksualnostjo na drugi strani ter zaznavanje stigmatizirajočih percepcij, ki so okužbo s to boleznijo spremljale. Že takoj velja izpostaviti, da se avtorica dosledno izogiba poimenovanju 'sifilis'; to ime je bolezen dobila šele v 16. stoletju preko Fracastorove metaforične primerjave z razvratnim mitičnim pastirjem Sifilom, metoda za odkrivanje bolezni pa je produkt 20. stoletja. Identifikacijo te bolezni (in njeno enačenje s

sifilisom v sodobnem smislu) namreč uvršča med metodološke probleme historiografskega ukvarjanja s to boleznijo. Težko je namreč z gotovostjo vedeti, ali je v obravnavanem času v resnici šlo za sifilis, saj se na beleženje smrti ne gre zanašati (bodisi zaradi zamolčanja bolezni, zgolj pripisovanja splošnih, dvoumnih simptomov ali zamenjevanja te bolezni z gonorejo bodisi zaradi možnosti modifikacije bolezni same skozi čas). Tveganje, do katerega lahko taka raba terminologije privede, je namreč pripisovanje modernih konotacij, zato se v delu pojavlja sočasno poimenovanje iz beneškega konteksta, francoska bolezen.

Iz motečih simptomov, ki so jih pripisovali tej bolezni (danes razdeljeni na tri stadije), se izrisuje tudi njena podoba v družbenem zrcalu. Njeni učinki so pravzaprav vidni šele na

dolgi rok, saj gre za težko, pogosto zelo dolgotrajno kronično bolezen, ki bolnika oslabi in ga napravi nesposobnega za delo, kar je bolnike pogosto vodilo v beračenje, drugi pa so se pod težo bremena družbene stigme in odvzetega ugleda celo odločili samovoljno končati svoje življenje. Stigmatizacija, ki so jo izkusile žrtve francoske bolezni, je bila velika; pustila je sledi, ki so delovale kot nekakšen 'beležnik človeških padcev' (npr. domnevne nezmožnosti nadziranja strasti ali obsedenosti s sodomijo), zato je bila v splošnem vezana na individualno (ne)moralno vedenje.

Če je bila bolezen za ženske brez izjeme sramotna, je to za moške veljalo manj, saj je bila včasih razumljena celo kot dokaz 'uspešne bitke' na področju spolnosti. Bolezen naj bi – sledeč hipokratsko-galenovski tradiciji – pogosteje prizadela ženske (njihovo telo naj bi bilo hladnejše od moškega), saj toplota po tem pojmovanju uniči bolezensko 'gnitje' v telesu. Kljub temu je bil les gvajak, 'zdravilo', ki je v sočasni javnosti veljalo za najučinkovitejše, na voljo le v ustanovi *Incurabili*, ki je bila namenjena primarno moškim. Tudi napotki o higieni pri spolnem odnosu so večinoma dosegli le moško populacijo, ženskam (a tudi 'grešnim klerikom') pa je vsaj pojav priročnikov, ki so poleg obravnave sifilisa vključevali tudi splošnejše napotke, namenjene širšemu krogu bralstva, omogočal diskretnejši dostop do informacij v zvezi z zdravljenjem.

Avtorica v svoji študiji preučuje predvsem s sifilisom povezane družbene, kulturne in institucionalne procese v Benetkah 16. in 17. stoletja, pri čemer poudarja, da ne gre primarno za študijo historične epidemiologije. Zato bomo v delu zaman iskali obsežne statistične obdelave (čeprav knjiga vendarle vsebuje nekaj nazornih tabelaričnih in grafičnih prikazov), namesto tega pa se bo bralec srečal s pretanjenim razbiranjem kulturnih pomenov, s katerimi je bila prežeta beneška družba ob svojem srečevanju z boleznijo. Gre torej bolj za kulturno in socialno zgodovino francoske bolezni, pri čemer je posebna pozornost posvečena opazovanju njenega prehajanja od epidemičnosti k endemičnosti, seveda tudi v družbeno-kulturnem smislu. Ta ključni poudarek avtorica razlaga s postopnim zasidranjem sifilisa v beneških kulturnih mitih, mreži njenih dobredelnih ustanov (ki naj bi bile pravzaprav del sistema za zdravljenje in preprečevanje francoske bolezni), zdravstvenem in širšem družbenem diskurzu, s čimer bolezen postopoma postane 'normalna' in zato lažje ignorirana (v nasprotju z epidemičnimi boleznimi, ki nenadno zahtevajo izjemno in intenzivno pozornost družbe). Pravzaprav prihaja do 'domestifikacije' (epidemične) bolezni, avtorico pa še posebej zanima razumevanje tega procesa na družbeno-kulturni ravni, kar vključuje inkorporacijo bolezni v kulturno mitologijo in literarne trope ter institucionalne odzive nanjo, čemur posveti največ pozornosti. Njena teza je, da gre za s spolom pogojen odziv na bolezen, saj so prav ženske (kljub temu, da so za to boleznijo v pravzaprav enaki meri obolevali tudi moški) postale tarča (institucionaliziranega) družbenega nadzora. Zavetišča oziroma dobredelne ustanove, namenjene ženskam (npr. beneške *Zitelle*, *Casa del soccorso*, *Convertite*, *Penitenti* ...) so pod svoje okrilje jemala mlada, lepa in nedolžna dekleta, da bi jih 'obvarovala' pred nevarnim zapeljevanjem ali jim nudila zatočišče (oziroma jih segregirala preko fizične izolacije), če so zaradi 'promiskuitete' ali zlorab že izkusile bridkost francoske bolezni. Po avtoričinem mnenju je bil sistem oskrbe neenak za oba spola, oskrba pa naj bi se poleg tega razlikovala tudi glede na socialni status, bogastvo obolelega ter bolnikovo 'spolno preteklost'.

Viri, ki se jih avtorica poslužuje, so predvsem sodne, medicinske in upravne proveniencije in segajo od inkvizicijskih procesov in gradiva iz ženskih ustanov ali zdravstvenega odbora, do podatkov o umrljivosti prebivalstva, medicinskih del, deloma, čeprav v manjši meri, pa tudi ikonografskih in literarnih reprezentacij. Beneško gradivo ji je tudi omogočilo, da je svoje ugotovitve na več mestih ponazorila s krajšimi študijami primerov, ki jih je rekonstruirala, npr. preko sodnih procesov.

Če je prvi prispevek študije v tem, da opazuje načine, kako lahko "'vidna' epidemična bolezen čez čas postane 'nevidna'", je drugi ravno v obravnavi zgodovine francoske bolezni skozi dimenzijo spola, tretji pa njena ustreznost umestitev v zgodovino seksualnosti. Avtorica skuša dokazati, in to ji tudi uspeva, da zgolj prostitucija ni mogla pripomoči k tolikšni razširjenosti te spolno prenosljive bolezni, ki jo je bilo mogoče najti praktično v vsaki beneški četrti, pri ljudeh različnih poklicev in

slojev ipd. Transmisija bolezni je potekala na veliko načinov in preko različnih kanalov spletenih spolnih razmerij. To so omogočali na eni strani intenzivni sezonski migracijski tokovi med podeželjem in mestom, stalna prisotnost tujcev, celo 'seksualni turizem', po katerem so slovele Benetke, na drugi strani pa tudi prisotnost spolnega nasilja, izvenzakonska spolna razmerja (pogosto kot posledica omejujoče socialne endogamije ...), konkubinat, tako hetero- kot tudi homoseksualni odnosi in nenazadnje pogosta (do določene mere celo družbeno sprejemljiva) razmerja med višjim in nižjim slojem (npr. ljubimkanje plemičev, koristoljubje nižjih slojev ...).

Zlasti pod moralizirajočimi impulzi protireformacije je bila bolezen povezovana z nevarnostjo ženske lepote, od koder je manjkal le še korak do prostitucije, oziroma z moško nebrzdanostjo na drugi strani. Če je v zgodnjem novem veku sifilitično grožnjo posebljala lepa ženska, se je v 18. stoletju (pod vplivom gospodarskih in širših družbenih sprememb) zgodila preusmeritev od lepote k revščini. Tarča bolezni (in posledično grožnja za fizično in duhovno zdravje družbe) niso bila več lepa, mlada dekleta, ki so lahko nevarno zapeljana, temveč zlasti *revna* dekleta, saj naj bi bila revščina tesno povezana z grešnostjo. Ukvarjanje družbe s temi kulturnimi pomeni pa je, kakor izpostavi avtorica, seveda predvsem stvar kulturnega ukvarjanja, ne pa dejanskega razpoznavanja vzorcev prenašanja bolezni.

Laura J. McGough, ki se je sicer v sklopu svojega podoktorskega izobraževanja usmerila v preučevanje spolno prenosljivih bolezni in je med drugim sodelovala z organizacijami, kot sta WHO ali Center za nadzor bolezni in preventivo (CDC), v svoji študiji mestoma ponuja tudi krajše primerjave s sodobnejšimi konteksti spolnih bolezni. Komparacijo z okužbami s HIV oz. AIDS-om združuje s poudarjanjem preventive, ki jo je mogoče doseči z razumevanjem infiltracije bolezni v družbene mreže. Pomen preučevanja zgodovine bolezni tudi za sodobni čas vidi avtorica v tem, da "zgodovinske in etnografske analize igrajo pomembno vlogo v naporih za zmanjševanje stigme preko boljšega poznavanja tega, katere skupine so dojete kot ranljive in zakaj ter katere skupine zahtevajo več podpore" (str. 148).

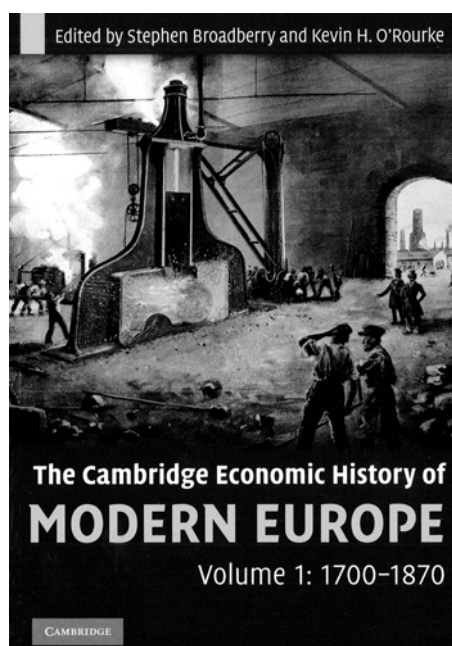
Delo Laure J. McGough tako v več pogledih predstavlja sodobno zasnovano študijo, ki se ne omejuje zgolj na zgodovino medicine, še manj na historično epidemiologijo, temveč posega tudi na področje kulturne zgodovine v najširšem smislu.

Urška Železnik

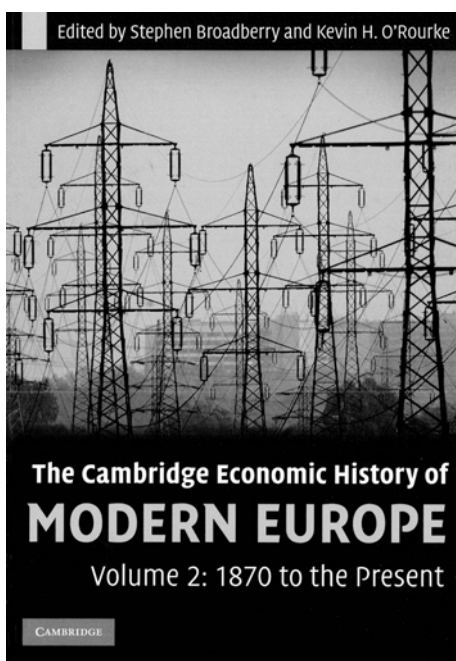
Stephen Broadberry, Kevin H. O'Rourke (eds.): THE CAMBRIDGE ECONOMIC HISTORY OF MODERN EUROPE, Vol. 1 (1700–1870) in Vol. 2. (1870 to the Present), Cambridge - New York, Cambridge University Press, 2010, 344 in 486 str.

Že uvodna beseda urednikov *The Cambridge Economic History of Modern Europe* napoveduje, da imamo pred seboj delo, ki ima namen predstaviti celovito ekonomsko zgodovino sodobne Evrope. To kaže na njegovo ambicioznost in tudi izjemnost, kljub temu da imamo opraviti z "učbenikom" za študente. Ambiciozno je tako zaradi časovnega obdobja, ki ga zajema (zadnja tri stoletja, od 1700 do danes oz. do trenutka, ko so nastajala posamezna poglavja), območja, ki ga pokriva (razdeljeno je na severno Evropo, južno Evropo in srednjo in vzhodno Evropo, ter tem, ki sledijo trenutnim trendom v ekonomski zgodovini in s katerimi je možno primerno analizirati in predstaviti ekonomsko zgodovino moderne in sodobne Evrope (gospodarska rast in poslovni cikli, analiza gospodarskih sektorjev – kmetijstvo, industrija in storitve ter življenjski standard, skupaj z analizo dohodkov in razvojem urbanizacije). S takšno konceptualno zasnovano delo želi, po besedah urednikov, nadgraditi obstoječe študije o evropski ekonomski zgodovini za čas od industrijske revolucije naprej, ki se večinoma zadržujejo znotraj okvirjev nacionalnih/državnih meja. Hkrati pa lahko ponudi več kot individualni pregledi ekonomske zgodovine Evrope od 18. do 21. stoletja, ki težko zajamejo tako široko paleto tem, ker se bolj posvečajo samo eni temi. Tako v tujini izjemno cenjeni maniri izdajanja zbornikov Cambridgeva Ekonomska zgodovina sodobne Evrope prinaša *state of the art* spoznanja s posameznih področjih s pomočjo kombiniranja kvalitativnega in kvantitativnega pristopa. Ker je namenjena dodiplomskim študentom in tistim, ki se šele uvajajo v polje sodobne ekonomske zgodovine, je predstavitev kvantitativnih metod kratka in osnovna, a lahko razumljiva, dopolnjena z obveznim navajanjem študij, kjer so te metode detajlnejše opisane in bolj izčrpno uporabljene. Takšen pristop je prijazen do bralca, saj mu pri branju ponuja orodje za boljše razumevanje teksta, a mu istočasno sugerira, kje je mogoče najti več informacij.

Prvi zvezek (*Volume 1*), ki obravnava čas od 1700 do 1870, je razdeljen

na tri glavne teme (*Aggregate growth and cycles*, *Sectoral analysis* in *Living standards*), s pripadajočimi poglavji. Rdeča nit, ki povezuje te tri teme, je koncept *modern economic growth*. Uvod v prvo temo (*Aggregate growth and cycles*) ponuja nazoren pregled aktualnih vprašanj v ekonomskem zgodovinopisju o naravi, značilnostih in pomenu ekonomske rasti v izbranem obdobju. Kar je opazno že takoj v tem poglavju in je značilno za celotno delo, je, da ne gre za deskriptivno predstavitev ekonomske zgodovine Evrope, ampak za problemski pristop k posameznim temam, preko primerjav metod in rezultatov različnih ekonomsko zgodovinopisnih študij, tako starejših kot aktualnih. Na takšen način bralec spoznava ne samo vsebino, temveč tudi razvoj zgodovinopisnih pristopov k izbrani temi, kar je dobro izhodišče za bodočo, bolj poglobljeno študijo. Vsebine, odprte v uvodu k prvi temi, so bolj detajlno predstavljene v poglavjih o demografskem prehodu in človeškem kapitalu, vlogi države in privatnih institucij, trgovini in imperializmu ter o poslovnih ciklih. Druga tema v tem zvezku se ukvarja s posameznimi sektorji (kmetijstvo, industrija, storitve), tretja pa z življenjskim standardom in urbanizacijo. Dodatno poglavje v tretji temi je primerjava sodobne ekonomske rasti med Evropo in Azijo (Indija in Kitajska), ki služi kot kratka predstavitev vprašanja, zakaj se je industrijska revolucija odvijala v Evropi, ne pa na Kitajskem ali v Indiji. Na koncu prvega dela je bibliografija in imenski ter stvarni indeks. Celotno delo je bogato s podatki, predstavljenimi v obliki tabel in grafov.

Struktura drugega zvezka se razlikuje od prvega, saj si tri glavne teme sledijo kronološko. Prva tema je čas od 1870 do prve svetovne vojne, torej obdobje globalizacije in evropske ekonomske dominacije v svetu. Druga tema obsega čas od 1914 do 1945 oz. obdobje deglobalizacije, ekonomskih vojn, krize in depresije. Tretja tema je reglobalizacija (od 1945 do danes), za katero je značilna ponovna izgradnja in močna ekonomska rast v Evropi v 50-ih in 60-ih letih, a tudi delitev na dva različna ekonomska sistema (kapitalističnega, ki je kombiniral tržno ekonomijo z državnim nadzorom in komunističnega). Znotraj posamezne teme so poglavja, podobno kot v prvem zvezku, razdeljena na predstavitev agregatne ekonomske rasti, razvoja v posameznih

sektorjih, poslovnih ciklov in ekonomskih politik ter prebivalstva in življenjskega standarda. Drugi zvezek je vsebinsko in podatkovno obsežnejši kot prvi, saj vključuje informacije in podatke za večje število držav (npr. Turčijo, države iz bivšega Vzhodnega bloka in bivše Jugoslavije). Poleg tega ekonomski zgodovinarji razpolagajo za 20. stoletje z občutno več podatki kot za 19. stoletje, še posebej za severno (Skandinavija), južno (Italija, Španija, Portugalska) ter srednjo Evropo (Avstrija, nekdanja Jugoslavija, Romunija, Bolgarija, Češka, Poljska). Kljub temu je, v primerjavi z državami zahodne, južne in severne Evrope, opazno manj informacij o državah vzhodne Evrope oz. Vzhodnega bloka (plus Jugoslavije) in Sovjetske zveze. Kakršen koli je vzrok za to, ta manjko ne škodi znanstveni kredibilnosti dela, še posebej če imamo v mislih, da so vzhodnoevropske države s svojimi podatki dobro zastopane za čas po 1990.

The Cambridge Economic History of Modern Europe je delo, ki dosega zastavljene cilje iz uvoda – ponuditi pregled sodobne ekonomske zgodovine Evrope, na način predstavitve aktualnih študij o izbranih temah. V njem ni ekonomske zgodovine posameznih držav; le-te nastopajo samo kot informacijske in podatkovne enote širše ekonomske zgodovine Evrope. Zaradi tega, in kvantitativnega pristopa, ni v njem najti poglobljene analize ekonomskih sistemov (nacistični, fašistični, komunistični) v Evropi v 20. stoletju. Za kaj takšnega zadostuje, da se bralec obrne na bibliografijo ali pa vzame v roke delo od Ivana T. Berenda *An Economic History of the Twentieth Century Europe*, ki je leta 2008 doživela nov ponatis. A vse ostalo, če sledimo tisti ponarodeli, je tu *The Cambridge Economic History of Modern Europe*.

Hrvoje Ratkajec